

เหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง
กับการพัฒนาพรรคการเมืองของประเทศไทย

จัดทำโดย

นายแสวง บุญมี
รหัสประจำตัว ๖๗๑๒๔๓

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอบรมหลักสูตร
“หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๒

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๒ ที่ผู้จัดทำเห็นว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้มีการยุบพรรคการเมืองถือเป็นมาตรการที่อาจมีผลกระทบต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เนื่องจากเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น การยุบพรรคการเมืองจึงต้องดำเนินการด้วยความเหมาะสม โดยยึดหลักการของประชาธิปไตยและต้องมีหลักนิติธรรม รวมถึงการคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วยดังนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง ผู้จัดทำจึงได้ศึกษาเรื่องดังกล่าวเพื่อ บทความชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพรรคการเมือง ผลกระทบของการยุบพรรคการเมือง หลักความได้สัดส่วน หลักเกณฑ์ในการยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศ ตลอดจนประวัติความเป็นมาของการยุบพรรคการเมืองในประเทศไทยเพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการของมาตรการยุบพรรคการเมืองของไทยว่า มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสากลหรือไม่ อย่างไร รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงมาตรการยุบพรรคการเมืองที่เหมาะสม ทั้งนี้หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะให้ความรู้ และเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านทุกๆ ท่าน หากมีข้อเสนอแนะประการใด ขอรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

นายแสวง บุญมี

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ	๑
วัตถุประสงค์	๑
กฎหมายและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
- พระราชบัญญัติพรครการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๘	๒
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑	๒
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐	๓
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐	๕
- การตัดสินใจพรครการเมืองในบริบททางการเมืองและกฎหมาย	๗
- หลักเกณฑ์การยุบพรครการเมืองในต่างประเทศ	๙
- หลักความได้สัดส่วนกับการยุบพรครการเมือง	๒๐
บทวิเคราะห์	
- ข้อมูลการยุบพรครการเมืองตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ ถึงปัจจุบัน	๒๒
- วิเคราะห์ผลกระทบของการยุบพรครการเมือง	๒๖
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๓๓
บรรณานุกรม	๓๕

เหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง กับการพัฒนาพรรคการเมืองของประเทศไทย

๑. บทนำ

พรรคการเมืองของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เนื่องจากเป็นสถาบันทางการเมืองที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภาคประชาชนที่ต้องการแก้ไขปัญหาหรือดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศ ผ่านการรวมตัวของบุคคล โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๕ กำหนดให้เสรีภาพแก่บุคคลในการร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้ง การบริหารจัดการพรรคการเมือง การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง และเหตุแห่งการสิ้นสุดของพรรคการเมืองไว้ จึงส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของพรรคการเมืองตามกฎหมายบางครั้งอาจมีปัญหาตามมา เช่น การใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองไม่ถูกต้อง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของพรรคการเมืองมีการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายอื่นๆ เช่น กฎหมายเลือกตั้ง ดังนั้น มาตรการการยุบพรรคการเมืองจึงได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และมีกติกาในการกำกับควบคุมพรรคการเมืองให้อยู่ในขอบเขตเมื่อนำมาตรการดังกล่าวมาใช้กลับทำให้ประชาชนเข้าใจว่า การยุบพรรคการเมืองกระทำได้ง่าย โดยเมื่อพิจารณาจากกฎหมายได้กำหนดการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการยุบพรรค รวมไปถึงขั้นตอน กระบวนการไว้อย่างชัดเจน โดยในเอกสารนี้จะดำเนินการศึกษาว่า เมื่อจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วนั้น มีเหตุใดบ้างที่เป็นเหตุให้ต้องใช้อำนาจสั่งให้มีการยุบพรรคการเมือง รวมไปถึงขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งและนายทะเบียนพรรคการเมืองดำเนินการในการยุบพรรคการเมืองที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ และควรมีการปรับปรุง แก้ไขอย่างไร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองที่กฎหมายประเทศไทยกำหนดในอดีตจนถึงปัจจุบัน วิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะในการกำหนดให้เป็นเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองในอนาคต

๒.๒ เพื่อศึกษาเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองในต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทย

๒.๓ ศึกษากระบวนการขั้นตอนของการยุบพรรคการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำไปปรับปรุงกระบวนการยุบพรรคการเมืองในอนาคตให้เป็นไปอย่างชัดเจน และเกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น

๓. กฎหมายและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๓.๑ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยุบพรรคการเมืองไทย

๓.๑.๑ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๘

มาตรา ๑๓ พรรคการเมืองใด

(๑) กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๕๔๖

(๒) กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๓) ละเว้นไม่จดทะเบียนให้ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือ

(๔) กระทำการฝ่าฝืน มาตรา ๑๑

พนักงานอัยการจะร้องขอต่อศาลขอให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้นเสียก็ได้ และถ้าศาลเห็นว่าพรรคการเมืองกระทำการดังกล่าวใน (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) ให้ศาลสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้นเสียให้สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทยประกาศการเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองตามมาตรา ๓๕ ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๕ ตามมาตรา ๑๓ (๑) ที่เป็นเหตุของการยุบพรรคการเมือง มาตรา ๓๕ บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนี้ให้เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญมิได้

มาตรา ๑๑ ตามมาตรา ๑๓ (๔) ที่เป็นเหตุของการยุบพรรคการเมือง

มาตรา ๑๑ พรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ นอกจากจะมีสิทธิดำเนินกิจการของพรรคการเมือง และกิจการอื่นเพื่อให้เป็นไปตามกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองแล้วให้มีสิทธิเฉพาะดังกล่าวต่อไปนี้

(๑) สิทธิจะได้รับเงินค่าบำรุงจากสมาชิกเป็นรายเดือนไม่เกินเดือนละหนึ่งร้อยบาท หรือครั้งเดียวไม่เกินห้าพันบาทและค่าธรรมเนียมอื่นซึ่งเก็บครั้งเดียวไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

(๒) สิทธิที่จะรับเงินและทรัพย์สินซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งอุทิศให้

(๓) สิทธิที่จะได้มาซึ่งสถานที่สำหรับตั้งสำนักงานใหญ่และสำนักงานสาขา และเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง

๓.๑.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑

มาตรา ๖๖ เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง

(๑) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการ ซึ่งมีได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(๒) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ

(๓) กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๔) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง มาตรา ๕๒ หรือมาตรา ๕๓

(๔.๑) พรรคการเมืองรับบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิด เข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใดๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง ตามมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง

(๔.๒) พรรคการเมืองรับเงิน ทรัพย์สิน เพื่อกระทำการหรือสนับสนุนการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน ตามมาตรา ๕๒

(๔.๓) พรรคการเมืองรับเงิน ทรัพย์สิน เพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมืองจากบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือนิติบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย ตามมาตรา ๕๓

มาตรา ๖๗ เมื่อปรากฏท่อนายทะเบียน หรือเมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งจากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา ๖๖ ให้นายทะเบียนแจ้งต่ออัยการสูงสุด พร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอัยการสูงสุดเห็นสมควรก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ถ้าอัยการสูงสุดไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้นายทะเบียนตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งโดยมีผู้แทนจากนายทะเบียนและผู้แทนจากอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วส่งให้อัยการสูงสุด เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไป ในกรณีที่คณะกรรมการดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องได้ ให้นายทะเบียนมีอำนาจยื่นคำร้องเอง

๓.๑.๓ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

มาตรา ๙๔ เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง

(๑) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการตามที่รัฐธรรมนูญให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยวิธีการดังกล่าว

(๒) กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๓) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ

(๔) กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักรหรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ

(๕) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง มาตรา ๔๓ มาตรา ๖๕ มาตรา ๖๖ มาตรา ๖๙ หรือมาตรา ๑๐๔

มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ห้ามมิให้พรรคการเมืองรับบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง เข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใดๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง (มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือ

ผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติซึ่งได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ และไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้ สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไปอาจรวมกัน ดำเนินการจัดตั้งพรรคการเมืองได้)

มาตรา ๔๓ ห้ามมิให้พรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งใน พรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง ช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกวุฒิสภาหรือผู้เข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภาเพื่อให้ได้รับเลือกตั้งหรือได้รับการสรรหาเป็นสมาชิก วุฒิสภา ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

มาตรา ๖๕ ห้ามมิให้ พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับ บริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยไม่ชอบด้วย กฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๖๖ ห้ามมิให้ พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาค จากผู้ใด เพื่อกระทำการหรือสนับสนุนการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคาม ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของ ประเทศ

มาตรา ๖๙ ห้ามมิให้พรรคการเมืองรับบริจาคเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมืองจาก

(๑) บุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

(๒) นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่ประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือจดทะเบียน สาขา อยู่ในหรือนอกราชอาณาจักร

(๓) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในราชอาณาจักร ซึ่งมีบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยมีทุนหรือ เป็นผู้ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละห้าสิบ ในกรณีที่เป็นบริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ แห่งประเทศไทย การพิจารณาตามอนุมาตรานี้ ให้พิจารณาในวันก่อนวันที่บริจาคโดยให้ ถือทะเบียนผู้ถือหุ้นของ บริษัทที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันก่อนวันที่บริจาค

(๔) องค์กรหรือนิติบุคคลที่ได้รับทุนหรือได้รับเงินอุดหนุนจากต่างประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย หรือซึ่งมีผู้จัดการหรือกรรมการ เป็นบุคคล ผู้ไม่มีสัญชาติไทย

(๕) บุคคล องค์กร หรือนิติบุคคลที่ได้รับบริจาค เพื่อดำเนินกิจการของพรรค การเมือง หรือเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองจากบุคคล องค์กร หรือนิติบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔)

(๖) บุคคล องค์กร หรือนิติบุคคลตามที่กำหนดในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา ๙๕ เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียน หรือเมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้ง จากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่าพรรคการเมืองใดกระทำการตาม มาตรา ๙๔ ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งต่ออัยการสูงสุด พร้อมด้วย หลักฐานเมื่ออัยการสูงสุดได้รับแจ้งให้พิจารณาเรื่องดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้าอัยการสูงสุดเห็นสมควร ก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าว ถ้าอัยการ สูงสุดไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้นายทะเบียนตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่งโดยมีผู้แทนจากนายทะเบียน

และผู้แทนจากสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐาน แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการยื่นคำร้องได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่แต่งตั้งคณะทำงาน ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นคำร้องเอง

หากนายทะเบียนเห็นสมควรจะให้ ระวังการดำเนินการของพรรคการเมืองซึ่งกระทำการตาม มาตรา ๙๔ ให้นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเลือกตั้งแจ้งต่ออัยการสูงสุด ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ ยุบพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่ง ยุบพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา และห้ามมิให้ บุคคลใดใช้ ชื่อ ชื่อย่อหรือภาพเครื่องหมาย พรรคการเมืองซ้ำ หรือพ้อง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อ ชื่อย่อ หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองที่ถูกยุบนั้น เพื่อแสวงหาประโยชน์ในการดำเนินกิจการทางการเมือง หรือประโยชน์อื่นใดในทำนองเดียวกัน

๓.๑๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๙๒ เมื่อคณะกรรมการมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้นายทะเบียนสั่งยุบพรรคการเมืองนั้น

(๑) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(๒) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๓) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๒๐ วรรคสอง มาตรา ๒๘ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๖ มาตรา ๔๔ มาตรา ๔๕ มาตรา ๔๖ มาตรา ๗๒ หรือมาตรา ๗๔ (มาตรา ๙๒ (๓))

มาตรา ๒๐ วรรคสอง พรรคการเมืองต้องไม่ดำเนินกิจการอันมีลักษณะเป็นการแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน

มาตรา ๒๘ ห้ามมิให้พรรคการเมืองยินยอมหรือกระทำการใดอันทำให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่สมาชิกกระทำการอันเป็นการควบคุม ครอบงำ หรือชี้นำ กิจกรรมของพรรคการเมืองในลักษณะที่ทำให้พรรคการเมืองหรือสมาชิกขาดความอิสระ ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

มาตรา ๓๐ ห้ามมิให้พรรคการเมืองหรือผู้ใดให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมเพื่อจูงใจให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดสมัครเข้าเป็นสมาชิก ทั้งนี้ เว้นแต่สิทธิหรือประโยชน์ซึ่งบุคคลจะพึงได้รับในฐานะที่เป็นสมาชิก

มาตรา ๓๖ สาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด จะจัดตั้งขึ้น นอกราชอาณาจักรมิได้

มาตรา ๔๔ ห้ามมิให้พรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง และสมาชิกรับบริจาค จากผู้ใดเพื่อกระทำการหรือสนับสนุนการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน

มาตรา ๔๕ ห้ามมิให้พรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองกระทำการหรือส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการอันเป็นการทำลายทรัพย์สินหรือเกียรติยศของประชาชน

มาตรา ๔๖ ห้ามมิให้พรรคการเมือง สมาชิก หรือผู้ใด เรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใด เพื่อให้ผู้นั้นหรือบุคคลอื่นได้รับแต่งตั้ง หรือสัญญาว่าจะให้ได้รับแต่งตั้ง หรือ เพราะเหตุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือตำแหน่งใดในการบริหารราชการแผ่นดิน หรือในหน่วยงานของรัฐ ห้ามมิให้ผู้ใดให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมือง สมาชิก หรือผู้ใด เพื่อจูงใจให้ตนหรือบุคคลอื่นได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือตำแหน่งใด ในการบริหารราชการแผ่นดินหรือในหน่วยงานของรัฐ

มาตรา ๗๒ ห้ามมิให้พรรคการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีแหล่งที่มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๗๔ ห้ามมิให้พรรคการเมืองหรือสมาชิกรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจาก

(๑) บุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

(๒) นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่ประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือจดทะเบียนสาขาอยู่ในหรือนอกราชอาณาจักร

(๓) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในราชอาณาจักรโดยมีบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย มีทุนหรือเป็นผู้ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละสี่สิบเก้า ในกรณีที่บริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยให้พิจารณาตามที่ปรากฏในทะเบียนผู้ถือหุ้นของบริษัทดังกล่าว หุ้นที่ไม่ปรากฏชื่อผู้ถือหรือถือโดยตัวแทน ของบุคคลที่ไม่เปิดเผยชื่อ ให้ถือว่าเป็นหุ้นที่ถือโดยผู้ไม่มีสัญชาติไทย

(๔) คณะบุคคล หรือนิติบุคคลที่ได้รับทุนหรือได้รับเงินอุดหนุนจากต่างประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือซึ่งมีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคล ผู้ไม่มีสัญชาติไทย

(๕) บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคลที่ได้รับบริจาคเพื่อดำเนินกิจการของพรรคการเมือง หรือเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจากบุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคลตาม (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) (๖) บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคลที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับ (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) ตามที่คณะกรรมการกำหนด ความในวรรคหนึ่งไม่ใช่บังคับกับกรณีสมาชิกรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดดังกล่าวที่มีใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

(๖) มีเหตุอันจะต้องยุบพรรคการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา ๑๐๑ ในกรณีพรรคการเมืองเป็นผู้กล่าวหาพรรคการเมืองอื่นว่ากระทำความผิดตามกฎหมายพรรคการเมือง ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่าเป็นการกล่าวหาที่เป็นความเท็จ

๓.๑.๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พ.ศ.๒๕๖๑

มาตรา ๑๓๒ วรรคสาม มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลยหรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้ว มิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ในกรณีที่มีผู้สมัครในพรรคการเมืองตนกระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว

มาตรา ๗๕ และมาตรา ๑๕๘ หากหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองรู้เห็นเป็นใจให้พรรคการเมืองของตนเรียกหรือรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดเพื่อส่งผู้สมัครหรือไม่ส่งผู้สมัคร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่พรรคการเมืองอื่นในการเลือกตั้ง และทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการไต่สวนแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองกระทำการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง และเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น

มาตรา ๙๓ เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา ๙๒ ให้นายทะเบียนรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน พร้อมทั้งเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

ในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๙๒ คณะกรรมการจะยื่นคำร้องเอง หรือ จะมอบหมายให้นายทะเบียนเป็นผู้ยื่นคำร้องและดำเนินคดีแทนก็ได้ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี นายทะเบียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจะขอให้อัยการสูงสุดช่วยเหลือดำเนินการในชั้นการพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญจนกว่าจะเสร็จสิ้นก็ได้ ในกรณีที่เห็นสมควร ศาลรัฐธรรมนูญจะสั่งให้พรรคการเมืองระงับการกระทำใดไว้เป็นการชั่วคราว ตามคำร้องขอของคณะกรรมการนายทะเบียนหรืออัยการสูงสุด แล้วแต่กรณี ก็ได้

๓.๒ การตัดสิทธิพรรคการเมืองในบริบททางการเมืองและกฎหมาย¹

การตัดสิทธิพรรคการเมืองกลายเป็นการกระทำที่ร้ายแรงสำหรับระบบประชาธิปไตย ดังนั้น จึงสมเหตุสมผลที่จะคาดหวังว่าระบบประชาธิปไตยจะทำการตัดสิทธิเฉพาะพรรคการเมืองที่ต่อต้านระบบหรือพรรคที่บ่อนทำลายความชอบธรรมของระบบประชาธิปไตยที่หรือปฏิเสธหลักของแนวปฏิบัติประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังมีบางคนที่ได้แย้งว่าประชาธิปไตยมีแนวโน้มที่จะตัดสิทธิพรรคการเมืองขนาดเล็กมากกว่า อาจเป็นเพราะพรรคการเมืองขนาดใหญ่มีสิทธิอ้างสถานะที่ชอบธรรมมากกว่า หรือเพราะการตัดสิทธิพรรคการเมืองขนาดใหญ่อาจก่อให้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองระดับของการลงหลักปักฐานของประชาธิปไตยอาจมีผลต่อการตัดสินใจตัดสิทธิพรรคการเมือง “ประชาธิปไตยใหม่” หรือประเทศที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากระบอบเผด็จการสู่ระบอบประชาธิปไตย มักเผชิญกับปัญหาทางการเมืองที่ทำให้การตัดสิทธิ

¹¹ จากบทความเรื่อง “ประชาธิปไตยป้องกันตนเอง” และความแตกต่างในการตัดสิทธิพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในยุโรป ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๘ ของ แองเจลา เค. บอร์น & เฟอ์นันโด คาซาล แบร์ทัว

พรรคการเมืองมีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น การแบ่งขั้ว ความตึงเครียดทางการเมือง และความเป็นไปได้ที่กองกำลังต่อต้านประชาธิปไตยจะเข้าควบคุม “ประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์” เริ่มจากกระบวนการปฏิรูปประชาธิปไตย และมีคุณลักษณะบางประการของประชาธิปไตยที่ลงหลักปักฐานแต่ไม่ทั้งหมด ผู้ถืออำนาจหลักอาจได้รับการเลือกตั้งที่ค่อนข้างยุติธรรม แต่การเมืองประชาธิปไตยอาจ “บกพร่อง” เนื่องจากการเคารพในสิทธิเสรีนิยมตามรัฐธรรมนูญมีจำกัดหรือกลุ่มผู้มีอำนาจบางกลุ่มอาจไม่จำเป็นต้องลงแข่งขันทางประชาธิปไตยหรือกลุ่มบางกลุ่มอาจถูกกีดกันอย่างเป็นระบบ ‘ข้อบกพร่อง’ เหล่านี้อาจทำให้การตัดสินใจพรรคการเมืองมีแนวโน้มมากขึ้นในประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์มากกว่าประชาธิปไตยที่เป็นที่ยอมรับ ประชาธิปไตยที่เป็นที่ยอมรับคือประเทศที่มีคะแนน ‘คุณภาพประชาธิปไตย’ สูงอย่างต่อเนื่อง และที่ซึ่งประชาธิปไตยถือเป็น ‘วิถีเดียว’ ในการปกครอง นักวิชาการหลายคนยังโต้แย้งว่าประเทศที่มีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับระบอบเผด็จการ (นาซี ฟาสซิสต์ หรือคอมมิวนิสต์) หรือการปกครองโดยทหารมีแนวโน้มที่จะใช้มาตรการที่เข้มงวด เช่น การตัดสินใจพรรคการเมืองที่ต่อต้านกลุ่มสุดโต่ง นักวิชาการได้ศึกษารัฐธรรมนูญแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะการเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญใน “ประชาธิปไตยเชิงเนื้อหา” และ “ประชาธิปไตยเชิงกระบวนการ” โดยใช้ “ระเบียบ” (procedural model) จากแนวคิดของชุมปีเตอร์ (Schumpeter)^๑ เกี่ยวกับประชาธิปไตย ในฐานะการจัดเตรียมเลือกผู้นำและกำหนดความชอบทางการเมืองของเสียงข้างมาก การปกครองโดยเสียงข้างมากเป็นพื้นฐานของความชอบธรรมซึ่งจะจำกัดอำนาจของรัฐ ความแตกต่างเป็นบรรทัดฐานที่เหนือกว่า และไม่มีการรับประกันว่าประชาธิปไตยจะคงอยู่เสมอไป ระเบียบประชาธิปไตยจากแนวคิดของชุมปีเตอร์จะปรากฏในลักษณะเฉพาะของรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลัก ๆ คือ การไม่มีข้อจำกัดในขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ ในทางตรงกันข้าม ประชาธิปไตยเชิงเนื้อหาจะมีกระบวนการประชาธิปไตยถูกมองว่าเป็นวิธีการสร้างสังคมที่พลเมืองมีสิทธิและเสรีภาพพื้นฐาน โดยดึงแนวคิดจากมิลล์ รอลส์ (Mill, Rawls) และนักคิดคนอื่น ๆ ในการยืนยันว่าสิทธิไม่ควรถูกใช้เพื่อล้มล้างสิทธิอื่น และประชาธิปไตยไม่จำเป็นต้องยอมรับสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้เมื่อถูกละเมิด ระบบกฎหมายของประชาธิปไตยเชิงเนื้อหามักจะห้ามการแก้ไขข้อผูกพันหลักในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย (หรือหลักการอื่นๆ เช่น ความสมบูรณ์ของดินแดนหรือความเป็นกลางทางศาสนา) กล่าวได้ว่าความหมายของประชาธิปไตยเชิงกระบวนการมีลักษณะการเปิดให้ถกเถียงอย่างเปิดเผยและการแข่งขันเลือกตั้งในหมู่กลุ่มอุดมการณ์ทุกกลุ่ม และความแตกต่างของประชาธิปไตยเชิงกระบวนการกับประชาธิปไตยเชิงเนื้อหาสาระ ก่อให้เกิดความคาดหวังว่าประชาธิปไตยเชิงกระบวนการมีแนวโน้มที่จะไม่ตัดสินใจพรรคการเมืองมากกว่านักวิชาการบางท่านได้เปรียบเทียบมาตรฐานที่มุ่งเน้นการมีอยู่ของพรรคหรือกลุ่มและลักษณะทางอุดมการณ์ของพรรค (Sein) และการกระทำซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและกลยุทธ์ทางการเมืองที่ผิดกฎหมายและรุนแรง (Handeln) เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างนี้และคำนึงถึงพันธกรณีของประชาธิปไตยต่อเสรีภาพในการแสดงออก และต่อหลักนิติธรรมและการเจรจาต่อรอง ความแตกต่างทางการเมืองโดยไม่ใช้ความรุนแรง จึงคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผลว่าระบอบประชาธิปไตยจะล้มเลิกที่จะสั่งตัดสินใจพรรคการเมืองเนื่องจากอุดมการณ์ต่อต้านประชาธิปไตยมากกว่าการกระทำที่ต่อต้านประชาธิปไตย

เราจะตรวจสอบความเป็นไปได้ของคำอธิบายเหล่านี้โดยการวิเคราะห์ผลการสำรวจของเราว่าด้วยสภาพการเมืองและกฎหมายภายใต้รัฐประชาธิปไตยยุโรปที่ตัดสินใจพรรคการเมือง ข้อมูลนี้ได้รวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงผลวิจัยที่มีอยู่ คติของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป การสำรวจในปี พ.ศ.

๒๕๔๑ ของสภายุโรปเกี่ยวกับการตัดสิทธิพรรคการเมือง การติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญด้านพรรคการเมืองและ
กระทรวงมหาดไทยของของแต่ละประเทศที่ผู้เขียนได้ทำการสำรวจ และฐานข้อมูลกฎหมายพรรคการเมืองใน
ยุโรปยุคใหม่ของมหาวิทยาลัยไลเดิน (Leiden University)

พรรคการเมืองที่ถูกตัดสิทธิและรัฐที่ตัดสิทธิในยุโรป: บริบททางการเมือง การตัดสิทธิ
พรรคการเมืองมีหลายรูปแบบและระดับความรุนแรงที่แตกต่างกันไปในแง่ของการกีดกันพรรคการเมืองจาก
พื้นที่สาธารณะ (public sphere) รูปแบบการกีดกันที่รุนแรงที่สุดคือการยุบพรรค (dissolution) ซึ่งจะปฏิเสธ
สิทธิและวิธีการที่พรรคมีส่วนร่วมผ่านมาตรการต่าง ๆ เช่น การห้ามเข้าร่วมการเลือกตั้ง การปลดจากตำแหน่ง
หรือหน้าที่ตัวแทน การยึดทรัพย์สิน การปิดสำนักงาน หรือการดำเนินคดีกับผู้นำพรรคการเมือง การปฏิเสธไม่
จดทะเบียนของพรรคใหม่ที่ทำให้ไม่ได้ได้รับสิทธิหรือเข้าร่วมการเลือกตั้ง การถอนสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในการ
ลงสมัครรับเลือกตั้งของพรรค แม้ว่าพรรคจะไม่ถูกยุบอย่างเป็นทางการก็ตาม การตัดสิทธิจะสิ้นสุดต่อเมื่อรัฐ
ละเลยไม่ขัดขวางผู้รับช่วงต่อของพรรคที่ถูกตัดสิทธิ ในบทความนี้ เราเน้นที่รูปแบบแรกของการตัดสิทธิพรรค
การยุบพรรค เนื่องจากผลกระทบต่อระบบพรรคมีแนวโน้มที่จะชัดเจนที่สุด

การนิยามคำว่า “พรรคการเมือง” นั้นเป็นเรื่องที่ยากมาก เนื่องจากมีบริบททาง
ประวัติศาสตร์และการเมืองที่หลากหลายและมีข้อสมมติฐานที่แตกต่างกันเกี่ยวกับหน้าที่ที่พรรคการเมือง
ควรจะเป็น มุมมองของเราจะเน้นไปที่พรรคการเมืองที่ดำเนินการในประชาธิปไตยเสรี ซึ่งตามที่ อัลัน แวร์
(Alan Ware) ระบุไว้ในหนังสือ “พรรคการเมืองและระบบพรรคการเมือง (Political Parties and Party
Systems)” นั้นสามารถนิยามได้ว่าเป็นองค์กรที่โดยทั่วไปที่ “พยายามมีอิทธิพลในรัฐ” โดยมักจะเสนอผู้สมัคร
รับเลือกตั้งเพื่อครองตำแหน่งในรัฐบาลในระดับต่าง ๆ ตามเขตพื้นที่ พวกเขา มักจะดำเนินการตามเป้าหมาย
ผ่านวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงและถูกกฎหมาย แม้ว่าบางพรรคอาจใช้วิธีการที่ผิดกฎหมายอย่างลับ ๆ หรือมี
ความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงหรือกลุ่มที่ไม่เปิดเผยตัว

ตารางภาพรวมการตัดสิทธิพรรคการเมืองในยุโรปตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง
ซึ่งไม่รวมถึงกรณีที่มีการดำเนินคดีเพื่อตัดสิทธิพรรคการเมืองแต่ไม่สำเร็จ เช่น กรณีในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กับ
พรรคชนกลุ่มน้อยตุรกีในบัลแกเรียที่ชื่อว่า ขบวนการเพื่อสิทธิและเสรีภาพ (the Movement for Rights and
Freedom) กรณีในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ และ พ.ศ. ๒๕๖๐ กับพรรคประชาธิปไตยแห่งชาติเยอรมนี (the National
Democratic Party of Germany) หรือความพยายามครั้งแรกของรัฐบาลเช็กที่ล้มเหลวในการตัดสิทธิพรรค
แรงงานชาวจัดในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เรายังไม่รวมถึงพรรคที่ถูกตัดสิทธิด้วยเหตุผลทางเทคนิค เช่นการมีสมาชิกไม่
เพียงพอ การเงินไม่มั่นคงหรือความล้มเหลวในการลงสมัครรับเลือกตั้ง แม้ว่าเราจะรับรู้ว่ามีเหตุผลเหล่านี้ใน
การตัดสิทธิพรรคการเมืองที่อาจถูกใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมเพื่อกีดกันฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง แต่กรณีเช่นนี้
หายากในกรณีที่เราศึกษา ดังนั้นเราจึงมุ่งเน้นไปที่พรรคการเมืองที่ถูกตัดสิทธิเนื่องจากการมีส่วนร่วมในความ
รุนแรงทางการเมืองหรือเหตุผลทางการเมืองเช่นการสนับสนุนอุดมการณ์ต่อต้านประชาธิปไตยหรือการคุกคาม
ระเบียบการเมืองปัจจุบัน

ประเทศ	พรรคการเมือง ที่ถูกตัดสิทธิ (ปี พ.ศ.)	อุดมการณ์	ลักษณะของพรรค ในช่วงเวลาที่ถูกตัด สิทธิ	ระดับของ ประชาธิปไตยของ รัฐที่ตัดสิทธิใน ขณะนั้น	เคยมีการ ปกครองแบบ เผด็จการที่ ไม่ใช่การยึด ครองระยะสั้น หรือไม่	เหตุผลของ การตัดสิทธิ เป็นแบบ ไวมาร์ หรือ ถูกต้องตาม กฎหมาย
ออสเตรีย	พรรคนาซีสังคมนิยม แห่งชาติเยอรมัน (German National Socialist Workers) (DNSAP) (๒๔๘๘)	ขวาจัด	มุขยภาพ	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ไวมาร์
	พรรคประชาธิปไตย แห่งชาติ (National Democratic Party) (NDP) (๒๔๘๘)	ขวาจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ใช่	ไวมาร์
เบลเยียม	สหภาพแห่งชาติ ฟลามส์ (Flemish National Union) (VU) (๒๔๙๘)	ขวาจัด/ ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	เข้าได้กับทุกฝ่าย	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ไวมาร์
	พรรคเรกซ์ (Parti Rexiste) (๒๔๘๘)	ขวาจัด	เข้าได้กับทุกฝ่าย	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ไวมาร์
	พรรคควลามส์ เบลัง (Flemish Block) (VB) (๒๕๔๗)	ขวาจัด/ ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	มีชื่อเสียง	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
บัลแกเรีย	องค์กรรวมชาติ มาซิโดเนีย/อิลินเดนพิริน (United Macedonian Organization/ Ilinden-Pirin) (OMO) (๒๕๔๔)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
โครเอเชีย	พรรคประชาธิปไตย เซอร์เบีย (Serbian Democratic Party) (SDS) (๒๕๓๘)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
สาธารณรัฐ เช็ก	พรรคแรงงาน (Workers' Party) (DS) (๒๕๕๓)	ขวาจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
ฝรั่งเศส	พรรคชาตินิยม (Nationalist Party) (๒๕๐๒)	ขวาจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ใช่	ไวมาร์

ประเทศ	พรรคการเมือง ที่ถูกตัดสิทธิ (ปี พ.ศ.)	อุดมการณ์	ลักษณะของพรรค ในช่วงเวลาที่ถูกตัด สิทธิ	ระดับของ ประชาธิปไตยของ รัฐที่ตัดสิทธิใน ขณะนั้น	เคยมีการ ปกครองแบบ เผด็จการที่ ไม่ใช่การยึด ครองระยะสั้น หรือไม่	เหตุผลของ การตัดสิทธิ เป็นแบบ ไวมาร์ หรือ ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคชนกรรมาชีพ (Proletarian Left) (๒๕๑๓)	ซ้ายจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ไวมาร์
	สันนิบาตคอมมิวนิสต์ ปฏิวัติ (Revolutionary Communist League) (๒๕๑๖)	ซ้ายจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ไวมาร์
	สหภาพชาตินิยม (Enbata) (๒๕๑๗)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคขบวนการคอร์ซิกา (Corsican Movement for Self-determination) (๒๕๓๐)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคหัวรุนแรง (Radical Unity) (๒๕๔๕)	ขวาจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
เยอรมนี ^๑	พรรคสังคมนิยมไรช์ (Socialist Reich Party) (SRP) (๒๔๙๕)	ขวาจัด	มีชื่อเสียง	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ไวมาร์
	พรรคคอมมิวนิสต์ เยอรมนี (Communist Party of Germany) (KPD) (๒๔๙๙)	ซ้ายจัด	มีชื่อเสียง	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ไวมาร์
กรีซ	พรรคคอมมิวนิสต์ กรีซ (Communist Party of Greece) (KKE) (๒๔๙๐)	ซ้ายจัด	มีชื่อเสียง	จัดตั้งไม่สมบูรณ์	ใช่	ไวมาร์
อิตาลี	พรรคฟาสซิสต์ แห่งชาติ (National Fascist Party)	ขวาจัด	มูขยภพ	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ไวมาร์

ประเทศ	พรรคการเมือง ที่ถูกตัดสิทธิ (ปี พ.ศ.)	อุดมการณ์	ลักษณะของพรรค ในช่วงเวลาที่ถูกตัด สิทธิ	ระดับของ ประชาธิปไตยของ รัฐที่ตัดสิทธิใน ขณะนั้น	เคยมีการ ปกครองแบบ เผด็จการที่ ไม่ใช่การยึด ครองระยะสั้น หรือไม่	เหตุผลของ การตัดสิทธิ เป็นแบบ ไวมาร์ หรือ ถูกต้องตาม กฎหมาย
	(PNF) / พรรครีพับลิกันฟาสซิสต์ (Republican Fascist Party) (PER) (๒๔๙๐)					
ลัตเวีย	พรรคคอมมิวนิสต์ลัตเวีย (Communist Party of Latvia) (LKP) (๒๕๓๔)	ซ้ายจัด	มุขยภาพ	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ไวมาร์
ลิทัวเนีย	พรรคคอมมิวนิสต์ลิทัวเนีย (Communist Party of Lithuania) (๒๕๓๔)	ซ้ายจัด	มุขยภาพ	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ไวมาร์
มอลโดวา	พรรคคอมมิวนิสต์มอลโดวา (Communist Party of the Republic of Moldova) (CPRM) (๒๕๓๔)	ซ้ายจัด	มุขยภาพ	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ไวมาร์
เนเธอร์แลนด์	พรรคขบวนการสังคมนิยมแห่งชาติเนเธอร์แลนด์ (National Socialist Movement in The Netherlands) (๒๔๘๘)	ขวาจัด	เข้าได้กับทุกฝ่าย	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ไวมาร์
	พรรคขับเคลื่อนสังคมนิยมแห่งชาติ (National European Social Movement) (NESN) (๒๔๙๘)	ขวาจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ไวมาร์
	สหภาพชาวดัตช์ (Dutch Peoples Union) (NMU) (๒๕๒๑)	ขวาจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ถูกต้องตามกฎหมาย

ประเทศ	พรรคการเมือง ที่ถูกตัดสิทธิ (ปี พ.ศ.)	อุดมการณ์	ลักษณะของพรรค ในช่วงเวลาที่ถูกตัด สิทธิ	ระดับของ ประชาธิปไตยของ รัฐที่ตัดสิทธิใน ขณะนั้น	เคยมีการ ปกครองแบบ เผด็จการที่ ไม่ใช่การยึด ครองระยะสั้น หรือไม่	เหตุผลของ การตัดสิทธิ เป็นแบบ ไวมาร์ หรือ ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคกลาง ๘๖ (Centre Party' ๘๖) (CP' ๘๖) (๒๕๕๑)	ขวาจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
นอร์เวย์	พรรครวมชาติ (National Gathering) (๒๕๘๘)	ขวาจัด	เข้าได้กับทุกฝ่าย	จัดตั้งแล้ว	ไม่	ไวมาร์
โรมาเนีย	พรรคคอมมิวนิสต์ (Communist Party) (<i>Nepeceristi</i>) (PCN) (๒๕๕๑)	ซ้ายจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ใช่	ไวมาร์
สโลวาเกีย	พรรคสโลวักแห่งชาติ (Slovak Community- National Party) (SP-NS) (๒๕๕๙)	ขวาจัด	พรรคเล็ก	จัดตั้งแล้ว	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
สเปน	พรรค Herri Natasuna (๒๕๔๖) /Euskal Herriarrok (๒๕๔๖) / Batasuna (๒๕๔๖) / Eusko Abertzale Ekintza (๒๕๕๑)/ พรรคคอม มิวนิสต์แคว้นบาสก์ (Communist Party of the Basque Territories) (๒๕๕๑)/ Askatasuna (๒๕๕๒)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	มีชื่อเสียง	จัดตั้งแล้ว	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
ตุรกี	พรรคปลอบประโลน ตุรกี (Turkey Comfort Party) (THP) (๒๕๒๖)	รวมกลุ่ม อิสลาม	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ไวมาร์

ประเทศ	พรรคการเมือง ที่ถูกตัดสิทธิ (ปี พ.ศ.)	อุดมการณ์	ลักษณะของพรรค ในช่วงเวลาที่ถูกตัด สิทธิ	ระดับของ ประชาธิปไตยของ รัฐที่ตัดสิทธิใน ขณะนั้น	เคยมีการ ปกครองแบบ เผด็จการที่ ไม่ใช่การยึด ครองระยะสั้น หรือไม่	เหตุผลของ การตัดสิทธิ เป็นแบบ ไวมาร์ หรือ ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคคอมมิวนิสต์ ตุรกี (United Communist Party of Turkey (TBKP) (๒๕๓๔) / พรรค สหภาพสังคมนิยม (Socialist Union Party) (DBP) (๒๕๓๘)	ซ้ายจัด	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ไวมาร์
	พรรคสังคมนิยม (Socialist Party) (SP) (๒๕๓๕)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคแรงงาน ประชาชน (People's Labour Party) (HEP) (๒๕๓๖) / พรรค เสรีภาพและ ประชาธิปไตย (Freedom and Democracy Party) (OZDEP) (๒๕๓๖) / พรรคเดโมแครติก (Democratic Party) (DEP) (๒๕๓๗) พรรคประชาธิปไตย ของประชาชน (People's Democracy Party) (HADEP) (๒๕๔๖)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก (ยกเว้น พรรคประชาธิปไตย ของประชาชนที่เป็น พรรคที่มีชื่อเสียง)	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคสังคมนิยมตุรกี (socialist Turkey Party) (STP) (๒๕๓๖)	ซ้ายจัด (ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย)	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย

ประเทศ	พรรคการเมือง ที่ถูกตัดสิทธิ (ปี พ.ศ.)	อุดมการณ์	ลักษณะของพรรค ในช่วงเวลาที่ถูกตัด สิทธิ	ระดับของ ประชาธิปไตยของ รัฐที่ตัดสิทธิใน ขณะนั้น	เคยมีการ ปกครองแบบ เผด็จการที่ ไม่ใช่การยึด ครองระยะสั้น หรือไม่	เหตุผลของ การตัดสิทธิ เป็นแบบ ไวมาร์ หรือ ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคเดโมแครต (Democracy Party) (DP) (๒๕๓๗)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคเดโมแครตและ การเปลี่ยนแปลง (Democracy and Change Party) (DDP) (๒๕๓๙)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคแรงงาน (Labour Party) (EP) (๒๕๔๐)	ซ้ายจัด	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ไวมาร์
	พรรคสวัสดิการ (Welfare Party) (RP) (๒๕๔๑)/ พรรค คุณธรรม (Virtue Party) (FP) (๒๕๔๔)	รวมกลุ่ม อิสลาม	มีชื่อเสียง	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ไวมาร์
	พรรคมวลชน ประชาธิปไตย (Democratic Mass Party) (DKP) (๒๕๔๒)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคสังคม ประชาธิปไตย (Democratic Society Party) (DTP) (๒๕๕๒)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	มีชื่อเสียง	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
สหราชอาณาจักร	พรรคซินน์เฟิน (Sinn Fein) (๒๔๙๙) / พรรครีพับลิกัน คลับ (Republican Clubs) (๒๕๑๐)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์ (ไอร์แลนด์เหนือ)	ไม่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคฟิอันนา อูลาดห์ (Fianna Uladh) (๒๔๙๙)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์ (ไอร์แลนด์เหนือ)	ไม่	ถูกต้องตาม กฎหมาย

ประเทศ	พรรคการเมือง ที่ถูกตัดสิทธิ (ปี พ.ศ.)	อุดมการณ์	ลักษณะของพรรค ในช่วงเวลาที่ถูกตัด สิทธิ	ระดับของ ประชาธิปไตยของ รัฐที่ตัดสิทธิใน ขณะนั้น	เคยมีการ ปกครองแบบ เผด็จการที่ ไม่ใช่การยึด ครองระยะสั้น หรือไม่	เหตุผลของ การตัดสิทธิ เป็นแบบ ไวมาร์ หรือ ถูกต้องตาม กฎหมาย
ยูเครน	พรรคคอมมิวนิสต์ ยูเครน (Communist Party of Ukraine) (KPU) (๒๕๓๔)	ซ้ายจัด	มุขยภาพ	เพิ่งจัดตั้ง	ใช่	ไวมาร์
	พรรคกลุ่มรัสเซีย (Russian Bloc) (๒๕๕๗)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคเอกภาพรัสเซีย (Russian Unity) (RY) (๒๕๕๗)	ชาตินิยม ระดับรัฐย่อย	พรรคเล็ก	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย
	พรรคคอมมิวนิสต์ ยูเครน (Communist Party of Ukraine) ยูเครน (KPU) ^๔	ซ้ายจัด	มีชื่อเสียง	ไม่สมบูรณ์	ใช่	ถูกต้องตาม กฎหมาย

๓.๓ หลักเกณฑ์การยุบพรรคการเมืองในต่างประเทศ

๓.๓.๑ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

๑. องค์กรผู้ใช้อำนาจยุบพรรคการเมือง คือ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยมี องค์กรคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (คณะที่๒) เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัย ภายใต้ระบบวิธีพิจารณาคดีที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ (กฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz, GG) มาตรา ๒๑ อนุมาตรา ๒ ประกอบรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (BVerfGG) มาตรา ๑๔ (๒) ประกอบมาตรา ๑๓ (๒))

๒. เหตุในการยุบพรรคการเมือง คือ

๒.๑ การดำเนินกิจกรรมของพรรคมีความมุ่งหมายเพื่อขัดขวางการปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตย หรือ

๒.๒ เป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (กฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz, GG) มาตรา ๒๑ อนุมาตรา ๒)

๓. บุคคลผู้ใช้อำนาจเริ่มต้นคดี คือ

๓.๑ สภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์สภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ รัฐบาลแห่งสหพันธ์ หรือ

๓.๒ รัฐบาลแห่งมลรัฐ (รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (BVerfGG) มาตรา ๔๓ (๑))

๔. การสืบหาข้อเท็จจริง

๔.๑ ต้องกระทำโดยตุลาการที่มีได้เป็นองค์คณะที่จะทำการพิจารณาคดียุบพรรคการเมือง

๔.๒ และในกรณีที่คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสีย มีคำขอศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราวให้ใช้บังคับภายใต้ระยะเวลาไม่เกินหกเดือนได้ (รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี (BVerfGG) มาตรา ๓๒)

๕. การประชุมคดียุบพรรคการเมือง

๕.๑ จะต้องมีตุลาการอย่างน้อย ๖ คน จากองค์คณะทั้งหมด ๘ คน มาประชุมจึงจะสามารถดำเนินการประชุมได้

๕.๒ และคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองจะต้องกระทำโดยมติเสียงข้างมากพิเศษ กล่าวคือ ไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการทั้งหมดในองค์คณะ (รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (BVerfGG) มาตรา ๑๕)

๖. การยุบพรรคการเมืองก่อให้เกิดผลหลายประการ ได้แก่

๖.๑ สถานะพรรคการเมืองสิ้นสุดลง
 ๖.๒ การห้ามมิให้ก่อตั้งพรรคการเมืองอื่นแทนพรรคที่ถูกยุบ
 ๖.๓ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาทุกระดับที่สังกัดพรรคการเมืองอาจสิ้นสุดลง

๖.๔ บัญชีรายชื่อและสถานะผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองย่อมสิ้นสุดลง

๖.๕ การห้ามมิให้ดำเนินกิจกรรมใดๆ อันเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ถูกยุบ

๗. ตัวอย่างคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมือง ได้แก่ คดียุบพรรคกรรมกรเยอรมนี แนวชาติสังคมนิยม(NSDAP), คดียุบพรรคสังคมนิยม (SRP), คดียุบพรรคคอมมิวนิสต์(KPD) และคดียุบพรรคชาติประชาธิปไตย(NPD)

๓.๓.๒ สาธารณรัฐฝรั่งเศส

๑. องค์กรผู้ที่มีอำนาจยุบพรรคการเมือง คือ ประธานาธิบดีโดยผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีหรือศาลชั้นต้น (รัฐบัญญัติลงวันที่ ๑๐ มกราคม ค.ศ. ๑๙๓๖)

๒. เหตุในการยุบพรรคการเมือง คือ

การดำเนินการของพรรคมีวัตถุประสงค์ในการบั่นทอนหรือทำลายรูปแบบหรือบูรณภาพแห่งดินแดนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือมีการรวมตัวกันที่ขัดต่อรูปแบบการปกครองของประเทศหรือจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (รัฐบัญญัติว่าด้วยการก่อตั้งสมาคม ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๑ และรัฐบัญญัติลงวันที่ ๑๐ มกราคม ค.ศ. ๑๙๓๖)

๓. บุคคลผู้มีอำนาจเริ่มต้นคดี คือ

๓.๑ ฝ่ายบริหารเป็นผู้เห็นเอง หรือ

๓.๒ ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการในกรณีการยื่นคำร้องสู่ศาลชั้นต้น

๔. การยุบพรรคการเมืองก่อให้เกิดผลหลายประการ ได้แก่

๔.๑ การห้ามมิให้สมาชิกพรรครวมกลุ่มกันชั่วคราว

๔.๒ สมาชิกพรรคการเมืองอาจต้องได้รับโทษทางอาญาหากเป็นกรณีที่มีการยุบพรรคเข้าเหตุตามที่ประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนด

๕. ตัวอย่างคดียุบพรรคการเมือง ได้แก่ คดียุบเล็กลงเคลื่อนไหวเพื่อปกครองตนเองของชาวกอร์ส, คดียุบเล็กลง TribuKa และคดียุบเล็กลงเจเนนอาร

๓.๓.๓ สาธารณรัฐเกาหลีใต้

๑. องค์กรผู้มีอำนาจยุบพรรคการเมือง คือ ศาลรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีใต้มาตรา ๘)

๒. เหตุในการยุบพรรคการเมือง คือ พรรคการเมืองมีอุดมการณ์ วัตถุประสงค์หรือ กิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีใต้มาตรา ๘)

๓. บุคคลผู้มีอำนาจเริ่มต้นคดี คือ ประธานาธิบดีโดยความเห็นชอบ จากสภาแห่งรัฐหรือคณะรัฐมนตรี (รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีใต้ มาตรา ๘๙ และกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๕)

๔. การพิจารณาคดียุบพรรคการเมือง

๔.๑ ให้กระทำโดยศาลรัฐธรรมนูญเต็มองค์คณะซึ่งประกอบไปด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อย ๗ คนจากทั้งหมด ๙ คน และ

๔.๒ กระบวนพิจารณาคดีจะต้องกระทำด้วยวาจาโดยจะพิจารณาจากเอกสารเพียงลำพังไม่ได้

๕. คำวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองจะต้องมีมติโดยตุลาการอย่างน้อย ๖ คน จากองค์คณะทั้งหมด ๙ คน

๖. การยุบพรรคการเมืองก่อให้เกิดผลหลายประการ ได้แก่

๖.๑ พรรคการเมืองนั้นไม่มีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนพรรคการเมือง จากรัฐและให้นำส่งเงินอุดหนุนพรรคการเมืองที่ได้รับไปแล้วคืนให้แก่คณะกรรมการ การเลือกตั้งโดยเร็ว (กฎหมายว่าด้วยเงินทุนพรรคการเมือง มาตรา ๔๐ (๒))

๖.๒ ห้ามมิให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่หรือใช้ชื่อพรรคการเมืองอื่นโดยมีอุดมการณ์หรือนโยบายพรรคการเมืองที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับพรรค การเมืองที่ถูกยุบ (กฎหมายว่าด้วยเงินทุนพรรคการเมือง มาตรา ๔๐)

๖.๓ ห้ามมิให้มีการใช้ชื่อพรรคการเมืองดังกล่าวเป็นชื่อพรรคการเมืองหรือใช้ชื่อพรรคการเมืองที่เหมือนหรือคล้ายกับชื่อพรรคการเมืองที่ถูกยุบ (กฎหมายว่าด้วยเงินทุนพรรคการเมือง มาตรา ๔๑)

๖.๔ ทรัพย์สินของพรรคการเมืองที่ถูกยุบจะต้องนำส่งกระทรวง การคลังเพื่อเป็นรายได้ของรัฐ (กฎหมายว่าด้วยเงินทุนพรรคการเมือง มาตรา ๔๘)

๗. ตัวอย่างคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมือง จากการตรวจสอบไม่ปรากฏว่าศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีใต้มีคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองใดครั้งที่ค้าง พิจารณาตั้งแต่ปีค.ศ. ๒๐๑๓ คือ คดีขอให้ยุบพรรคก้าวหน้าร่วมกัน (UPP)

๓.๓.๔ ราชอาณาจักรสเปน

๑. องค์กรผู้มีอำนาจยุบพรรคการเมือง คือ ศาลอาญา หรือศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (Organic Law ๖/๒๐๐๒ of ๒๗ June on Political Parties) มาตรา ๑๐ (๔) และ (๕))

๒. เหตุในการยุบพรรคการเมือง คือ

๒.๑ การที่พรรคการเมืองมีการรวมกลุ่มที่มีขอบด้วยกฎหมายหรือมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม

๒.๒ การละเมิดหลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง หรือ

๒.๓ การสมรู้ร่วมคิดหรือมีส่วนพัวพันกับการก่อการร้าย หรือ

๒.๔ การละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างร้ายแรง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน มาตรา ๒๒ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (Organic Law ๖/๒๐๐๒ of ๒๗ June on Political Parties) มาตรา ๔)

๓. บุคคลผู้มีอำนาจเริ่มต้นคดี คือ รัฐบาล หรือ อัยการ

๔. การยุบพรรคการเมืองก่อให้เกิดผลหลายประการ ได้แก่

๔.๑ การสิ้นสุดสถานะนิติบุคคลของพรรคการเมือง

๔.๒ การห้ามมิให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอื่นแทนที่พรรคการเมืองที่ถูกยุบ

๔.๓ สถานะผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาของพรรค

การเมืองนั้นสิ้นสุดลง

๕. ตัวอย่างคดียุบพรรคการเมือง ได้แก่ คดียุบพรรคเอกภาพของ ประชาชน

(Batasuna)

๓.๓.๕ เครือรัฐออสเตรเลีย

๑. องค์กรผู้มีอำนาจยุบพรรคการเมือง คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง

๒. เหตุในการเลิกหรือเพิกถอนพรรคการเมือง คือ

๒.๑ พรรคการเมืองนั้นมีความประสงค์จะขอเลิกการจดทะเบียนพรรคการเมืองซึ่งเป็นกรณีการเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองโดยสมัครใจ

๒.๒ การเพิกถอนทะเบียนพรรคการเมืองในกรณีที่พรรคการเมืองไม่มีผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง หรือ

๒.๓ พรรคการเมืองมิได้เป็นพรรคการเมืองในรัฐสภาอีกต่อไป หรือ

๒.๔ การเพิกถอนทะเบียนพรรคการเมืองโดยเหตุอื่น (กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสหพันธรัฐ ค.ศ. ๑๙๑๘ มาตรา ๑๓๕ มาตรา ๑๓๖ และ มาตรา ๑๓๗ (๑))

๓. บุคคลผู้มีอำนาจเริ่มต้นคดี คือ ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง หรือ คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นเอง

๔. ผลของการเพิกถอนพรรคการเมืองก่อให้เกิดผลหลายประการ ได้แก่

๔.๑ ถูกห้ามมิให้จดทะเบียนพรรคการเมืองจนกว่าจะผ่านการเลือกตั้งทั่วไป

ในครั้งหน้า

๔.๒ พรรคการเมืองที่ถูกเพิกถอนในบางกรณีไม่อาจจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองได้อีกต่อไปและไม่อาจได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล

๕. ตัวอย่างคดียุบพรรคการเมืองจากการตรวจสอบไม่ปรากฏคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้มีการเลิกหรือเพิกถอนพรรคการเมือง

๓.๓.๖ สาธารณรัฐตุรกี

๑. องค์กรผู้มีอำนาจยุบพรรคการเมือง คือ ศาลรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกี (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. ๒๐๑๐) มาตรา ๖๙ วรรคสี่)

๒. เหตุในการยุบพรรคการเมือง คือ

๒.๑ ข้อบังคับของพรรคการเมืองดำเนินการของพรรคหรือกิจกรรมของพรรคละเมิดหลักการเสรีประชาธิปไตยตามระบบสาธารณรัฐนิยม หรือ

๒.๒ ละเมิดหลักการของ “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอันแบ่งแยกมิได้ของดินแดนความเป็นชาติตุรกี” (Unitary State) หรือ

๒.๓ ละเมิดหลักการของ “รัฐที่แยกศาสนาออกจากการเมือง” (Secular State) (รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกี (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.๒๐๑๐) มาตรา ๖๘ วรรคสี่ ประกอบกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง (Law No.๒๘๒๐, adopted on ๒๒.๐๔.๑๙๘๓) มาตรา ๑๐๑

๓. บุคคลผู้มีอำนาจเริ่มต้นคดีคือ อัยการสูงสุด (รัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐตุรกี (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. ๒๐๑๐) มาตรา ๖๘ วรรคสี่และกฎหมาย ว่าด้วยการจัดตั้งและข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา๕๒(๑))

๔. คำวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองจะต้องมีมติเสียงข้างมากพิเศษ ๒ ใน ๓ (รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกี (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.๒๐๑๐ มาตรา ๑๔๙ วรรคสาม และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งและข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๕ (๒))

๕. การยุบพรรคการเมืองก่อให้เกิดผลหลายประการ ได้แก่

๕.๑ ห้ามมิให้พรรคการเมืองที่ถูกยุบไปก่อตั้งชื่อในนาม พรรคการเมืองอื่น

๕.๒ ห้ามมิให้สมาชิกพรรคการเมืองที่ถูกยุบไปดำรงตำแหน่งเป็น ผู้ก่อตั้งสมาชิก กรรมการหรือผู้บริหารเป็นระยะเวลาห้าปีนับจากวันที่คำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคการเมืองประกาศในรัฐกิจจานุเบกษา

๕.๓ ในบางกรณีศาลรัฐธรรมนูญอาจไม่วินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมือง แต่วินิจฉัยให้พรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องถูกตัดความช่วยเหลือทางการเงินที่สนับสนุน พรรคการเมืองจากรัฐลงทั้งหมดหรือบางส่วนโดยสอดคล้องกับระดับความรุนแรง ของการกระทำที่ถูกนำมาฟ้องเป็นคดีต่อศาลแทนก็ได้

๖. ตัวอย่างคดียุบพรรคการเมืองที่สำคัญ อาทิเช่น การยุบพรรค AKP และการยุบพรรค DTP

๓.๔ หลักความได้สัดส่วนกับการยุบพรรคการเมือง

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย เรื่องการยุบพรรคการเมืองของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นปัญหาให้สังคม นักกฎหมาย นักการเมือง ตลอดจนประชาชนทั้งหลายให้ความสนใจและมีการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่รู้จบ พรรคการเมืองของไทย เริ่มมีการ

ก่อตั้งครั้งแรก ตามพระราชบัญญัติพรครการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๘ โดยที่บทบัญญัติดังกล่าวได้มีการกล่าวถึงการเพิกถอนการจดทะเบียนพรครการเมืองไว้ในมาตรา ๑๓ แต่ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๘ ก็ได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติพรครการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๘ และให้พรครการเมืองที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นอันสิ้นสุดลงแล้ว จะจัดตั้งขึ้นใหม่มิได้ประกาศคณะปฏิวัติดังกล่าวจึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดสภาพของพรครการเมืองครั้งแรกของประเทศไทย ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติถึงการเลิกพรครการเมืองไว้ในหมวดที่ ๓ และบัญญัติเหตุแห่งการเพิกถอนการจดทะเบียนพรครการเมืองไว้ในมาตรา ๓๐ โดยที่บทบัญญัติดังกล่าวและพรครการเมืองที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ได้สิ้นผลบังคับและสิ้นสุดสภาพไปตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ภายหลังเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๗ ซึ่งได้บัญญัติ เหตุแห่งการยุบเลิกพรครการเมืองไว้ในหมวดที่ ๓ มาตรา ๓๕ ให้ศาลสามารถสั่งยุบพรครการเมืองได้หาก พิจารณาว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับใช้ได้เพียง ๒ ปี ก็ถูกยกเลิก โดยคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ ๖ มีผลให้พรครการเมืองที่ตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติดังกล่าวสิ้นสุดลงด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในระยะแรกของการพัฒนาทางการเมืองได้มีกฎหมายกำหนด ให้มีการยุบเลิกพรครการเมืองขึ้นแล้วในหลายกรณี แต่กฎหมายเกี่ยวข้องการยุบเลิกพรครการเมืองแทบจะไม่มี บทบาทในการใช้บังคับ ในทางข้อเท็จจริงมิได้มีการเสนอต่อศาลสั่งเพิกถอนการจดทะเบียน พรครการเมืองแต่การสิ้นสุดสภาพของพรครการเมืองที่จัดตั้งขึ้น โดยพระราชบัญญัติทั้งสามที่กล่าวมา ล้วนเป็นการสิ้นสุดสภาพโดยประกาศคณะปฏิวัติเพื่อการยึดอำนาจทางปกครองทั้งสิ้น ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ พระราชบัญญัติ พรครการเมืองฉบับนี้ถือเป็นพระราชบัญญัติพรครการเมืองที่มีอายุการใช้งานนานที่สุด ในประวัติศาสตร์พรครการเมืองไทย โดยมีระยะเวลาบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ถึงประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น ๑๗ ปี ซึ่งในระหว่างนี้ได้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติบางประการเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในขณะนั้นคือ ครั้งที่ ๑ พระราชบัญญัติพรครการเมือง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และครั้งที่ ๒ โดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ พ.ศ. ๒๕๓๘ ในการแก้ไขทั้งสองครั้งนั้นได้มีการแก้ไขเหตุ แห่งการเลิกพรครการเมืองไว้ในมาตรา ๗ และมาตรา ๓ ของบทบัญญัติทั้งสองตามลำดับ โดยในบทบัญญัติฉบับนี้เองที่ปรากฏการยุบเลิกพรครการเมืองโดยศาลฎีกาตามมาตรา ๔๖ (๑), มาตรา ๔๖ (๓) และมาตรา ๔๖ (๔) อยู่หลายครั้ง เช่น การยุบเลิกพรรคประชาเสรี, พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย และ ๓๑ พรรคประชาธิปไตย ตามคำสั่งศาลฎีกาที่ ๔๒๘๙/ ๒๕๓๙ ลงวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๙ และภายหลัง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ประกาศใช้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรครการเมือง จึงเกิดมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรครการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ขึ้นภายในรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีการกำหนดให้มีการเลิกหรือยุบพรครการเมือง ในหมวดที่ ๔ มาตรา ๖๕ และ มาตรา ๖๖ เป็นผลให้เกิดประวัติศาสตร์ทางการเมืองในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑-๒/๒๕๕๐ และ ๓-๕/๒๕๕๐ ที่สั่งไม่ยุบพรรคประชาธิปัตย์ และยุบพรรคไทยรักไทยตามลำดับจนเกิดปัญหาข้อโต้เถียงในเวลาต่อมา ภายหลังได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็ได้ให้ความสำคัญกับการยุบพรครการเมือง จึงมีการบัญญัติเหตุแห่งการยุบพรครการเมืองไว้ใน

มาตรา ๖๘ และมาตรา ๒๓๗ โดยมีการกำหนดรายละเอียดต่างๆ ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๙๓ กับมาตรา ๙๕ ซึ่งมีกรณีตัวอย่างคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมืองใหญ่ จำนวน ๓ พรรค คือ พรรคมัชฌิมาธิปไตย พรรคชาติไทย และพรรคพลังประชาชน เป็นต้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐) ไม่ได้มีการกำหนดเหตุของการยุบพรรคการเมืองไว้ในรัฐธรรมนูญเหมือนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีการตัด มาตรา ๒๓๗ ออกไปจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีเพียงการบัญญัติใช้ใน มาตรา ๔๕ ว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งได้มีการกำหนด รายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการสิ้นสุดของพรรคการเมือง ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ หมวดที่ ๘ มาตรา ๙๐ ถึง ๙๕ ซึ่งเป็นเหตุที่มีการยุบพรรคได้จากหลายสาเหตุและทำให้พรรคการเมืองถูกยุบพรรค ได้ง่ายกว่าเดิมหลายประการซึ่งจะได้มีการศึกษาในรายละเอียดต่อไป

โดยสรุปพบว่าระยะแรกของการพัฒนาทางการเมืองได้มีกฎหมายกำหนดให้มีการยุบเลิกพรรคการเมืองในหลายกรณี แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยุบเลิกพรรคการเมืองแทบไม่มีบทบาทในการบังคับใช้ ในทางข้อเท็จจริงมิได้มีการเสนอต่อศาลแต่โดยส่วนใหญ่พรรคการเมืองถูกยุบโดยคำสั่งของคณะรัฐประหารประกาศของคณะปฏิวัติ และคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่

๔. บทวิเคราะห์

๔.๑ ข้อมูลการยุบพรรคการเมืองตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ ถึงปัจจุบัน จำแนกประเภทตามสาเหตุแห่งการยุบพรรค

๔.๑.๑ พรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๙

๑. พรรคปฏิรูป	วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๔๒
๒. พรรคมหาชนปฏิรูปไทย	วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๒
๓. พรรคชีวิตใหม่	วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๒
๔. พรรคชาตินิยม	วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๒
๕. พรรคชาติสามัคคี	วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๓
๖. พรรคไทยก้าวหน้า	วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๓
๗. พรรคธรรมรัฐ	วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๓
๘. พรรครักชาติ	วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๓
๙. พรรคประชาสังคม	วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๔๔
๑๐. พรรคไทยพัฒนา	วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๔๔
๑๑. พรรคแนวร่วมเกษตรกร	วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔
๑๒. พรรคพลังสามัคคี	วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔
๑๓. พรรคไทยสามัคคี	วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๔
๑๔. พรรคชาติเกษตรกรไทย	วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๔
๑๕. พรรครักสามัคคี	วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๔
๑๖. พรรคสังคมประชาชน	วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๔
๑๗. พรรคชาวไร่ชาวนาไทย	วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๔
๑๘. พรรคพลังเกษตรกร	วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๔๔

๑๙. พรรคพลังไทย	วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๔๕
๒๐. พรรคชวนาพัฒนาประเทศ	วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๔๕ *และมาตรา ๓๕
๒๑. พรรคโบราณรักษ์	วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๕
๒๒. พรรคพัฒนาไทย	วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๕ *และมาตรา ๓๕
๒๓. พรรคไทยรวมพลัง	วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๕
๒๔. พรรคนำไทย	วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕
๒๕. พรรคชาติประชาชน	วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕
๒๖. พรรคไทยมหาชน	วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๖
๒๗. พรรคแก้ปัญหชาติ	วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๖
(และยุบพรรคตามข้อบังคับพรรคตามมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๑))	
๒๘. พรรคสังคมพัฒนา	วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๖
(และยุบพรรคตามข้อบังคับพรรคตามมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๑))	
๒๙. พรรคเสรีธรรม	วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๔๗
๓๐. พรรคพลังเสรีธรรม	วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๗
๓๑. พรรคไทยพิทักษ์ไทย	วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๗
๓๒. พรรครวมไทย	วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๘
๓๓. พรรคชาติประชาชน	วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๘
๓๔. พรรคประชาธรรม	วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๘
๓๕. พรรคพัฒนาสังคมไทย	วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๘
๓๖. พรรคแรงงาน	วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๘
๓๗. พรรคชาติพัฒนา	วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๘
๓๘. พรรคทางเลือกที่สาม	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๔๘
๓๙. พรรคประชาชนไทย	วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๘
๔๐. พรรคเสรี	วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๔๙
๔๑. พรรคประชาชาติไทย	วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๙
๔๒. พรรคสันติภาพไทย	วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๐
๔๓. พรรครวมพลังไทย	วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๐

๔.๑.๒ พรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๖

๑. พรรคพลังใหม่	วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๕
๒. พรรคเกษตรเสรี	วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๕ และมาตรา ๒๕
๓. พรรคไทยธรรมาธิปไตย	วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๕
๔. พรรคสังคมประชาธิปไตย	วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๔๖
๕. พรรคพลังมหาชน	วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๔๖ และมาตรา ๒๕
๖. พรรคไทยเสรี	วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๖ และมาตรา ๒๕
๗. พรรคไท	วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๖ และมาตรา ๖๒
๘. พรรคชาวไทย	วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๔๗
๙. พรรคแรงงานไทย	วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๔๗
๑๐. พรรครู้แจ้งเห็นจริง	วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙
๑๑. พรรคไทยช่วยไทย	วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

๔.๑.๓ พระรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๑) ยุบตามข้อบังคับพรรค

๑. พรรครามสยาม	วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๔
๒. พรรคสร้างสรรค์ไทย	วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๕
๓. พรรคเสรีไทย	วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๕
๔. พรรครักถิ่นไทย	วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๔๙

๔.๑.๔ พระรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๗๓ ยุบรวมพรรค

๑. พรรคมวลชน	วันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๑ ยุบรวมพรรคกับความหวังใหม่เป็นพรรคการเมืองหลัก ตามมาตรา ๗๓
๒. พรรคเสรีธรรม	วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๔ ยุบรวมพรรคกับพรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองหลัก ตามมาตรา ๗๓
๓. พรรคความหวังใหม่	วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๔๕ ยุบรวมพรรคกับพรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองหลัก ตามมาตรา ๗๓
๔. พรรคชาติพัฒนา	วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๗ ยุบรวมพรรคกับพรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองหลัก ตามมาตรา ๗๓
๕. พรรคตันตระกุลไทย	วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๔๘ ยุบรวมพรรคกับพรรคชาติไทยเป็นพรรคการเมืองหลัก ตามมาตรา ๗๓

๔.๑.๕ พระรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๖๒

๑. พรรคประชาชน	วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๔๔
๒. พรรคสันติภาพ	วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๖
๓. พรรคอำนาจประชาชน	วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๖
๔. พรรคเกษตรกร	วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๔๖
๕. พรรคไทยประชาธิปไตย	วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๗
๖. พรรคเกษตรก้าวหน้า	วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๗
๗. พรรคก้าวหน้า	วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๗
๘. พรรคเสรีประชาธิปไตย	วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๗
๙. พรรคชาติประชาธิปไตย	วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๘
๑๐. พรรคพลังธรรม	วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๐
๑๑. พรรคธรรมชาติไทย	วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

๔.๑.๖. พระรณการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๖๖

๑. พรรคไทยรักไทย วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐
๒. พรรคพัฒนาชาติไทย วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐
๓. พรรคแผ่นดินไทย วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐
๔. พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐

๔.๑.๗. พระรณการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ สมาชิกเหลือไม่ถึงสิบห้าคน

พรรคชาติประชาไทย วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๔๗

๔.๑.๘. พระรณการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติว่าประกอบรัฐธรรมนูญด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๑. พรรคพลังประชาชน (๒ ธันวาคม ๒๕๕๑) ะทำการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๖๘ ประกอบมาตรา ๒๓๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒. พรรคชาติไทย (๒ ธันวาคม ๒๕๕๑) ะทำการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๖๘ ประกอบมาตรา ๒๓๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๓. พรรคมหาชนิธิปไตย (๒ ธันวาคม ๒๕๕๑) ะทำการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๖๘ ประกอบมาตรา ๒๓๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๔. พรรคอธิปไตย (๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๕. พรรคกฤษไทยมั่นคง (๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๖. พรรคพลังเกษตรกร (๓๑ มีนาคม ๒๕๕๓) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง และมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๗. พรรคสยาม (๒๘ มีนาคม ๒๕๕๕) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๘. พรรคเพื่อนเกษตรไทย (๒๘ มีนาคม ๒๕๕๕) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๙. พรรคชีวิตที่กว่า (๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๑๐. พรรคพลังแผ่นดินไท (๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๖) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง และมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๑๑. พรรคบำรุงเมือง (๒๓ เมษายน ๒๕๕๗) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง และมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๑๒. พรรคไทยพอเพียง (๑๗ กันยายน ๒๕๕๗) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง และมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๑๓. พรรคดำรงไทย (๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๘) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๑๔. พรรคคนขอปลดหนี้ (๓๐ มีนาคม ๒๕๕๙) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๑๕. พรรคชาติสามัคคี (๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙) ไม่ดำเนินการตามมาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐

๔.๑.๙ พรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อมูล ณ วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

๑. พรรคไทยรักษาชาติ (๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง (๒) และวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

๒. พรรคอนาคตใหม่ (๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง (๓) และวรรคสอง ประกอบมาตรา ๗๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

๓. พรรคไทยรักธรรม ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๕ กระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง (๓) และวรรคสอง ประกอบมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

๔. พรรคก้าวไกล (๗ สิงหาคม ๒๕๖๗) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) และวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

๔.๒ วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมและยุบพรรคการเมือง

มูลเหตุ กระบวนการ และผลของการยุบพรรคการเมือง ได้มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายพรรคการเมือง ซึ่งในอดีตได้มีกฎหมายกำหนดให้มีการยุบพรรคการเมืองแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และพบว่าในระยะช่วงแรกของการพัฒนาการเมืองได้กำหนดให้มีการยุบพรรคการเมืองในหลายกรณีแต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองแทบไม่มีบทบาทในการบังคับใช้ในทาง ข้อเท็จจริงมิได้มีการเสนอต่อศาลแต่โดยส่วนใหญ่พรรคการเมืองถูกยุบโดยคำสั่งของคณะรัฐประหาร ประกาศของคณะปฏิบัติ และคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่ แต่หลังจากที่มีการ ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยพระราชบัญญัติ ฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการยุบพรรคการเมือง เช่น พรรคการเมืองอาจถูกยุบพรรคการเมือง ไม่รายงานผลการดำเนินกิจการของพรรค หรืออาจถูกยุบพรรคได้หากไม่ส่งรายงานทางการเงินของพรรคให้กับ นายทะเบียนพรรคการเมือง เป็นต้น ซึ่งถือว่าการควบคุมพรรคการเมืองมากจนเกินไป การออกกฎ ระเบียบ เพื่อควบคุมพรรคการเมืองในลักษณะนี้อาจทำให้พรรคการเมืองกลายเป็นองค์กรภายใต้ การกำกับดูแลของรัฐ มิใช่องค์กรที่มีความเป็นอิสระที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ต่อมาได้เกิดรัฐประหารในประเทศไทยโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ปัจจุบัน รัฐธรรมนูญฉบับนี้สิ้นสุดลงแล้วเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๐ เพื่อที่จะต้องนำพาประเทศไปสู่การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์เพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งต่อไป และเพื่อแก้ไขปัญหาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ก่อให้เกิดการผูกขาดอำนาจรัฐและการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นระบบการดำเนินการทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใสไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมระบบ การตรวจสอบอำนาจรัฐที่ล้มเหลว และการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนยังไม่ได้รับการคุ้มครอง และส่งเสริมอย่างเต็มที่ เอกสารการศึกษาเรื่องนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินการของ พรรคการเมืองภายใต้บริบทของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการยุบพรรคการเมืองเพื่อทราบถึงเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง และแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ การยุบพรรคการเมือง

จากการศึกษาพบว่ามูลเหตุสำคัญที่ส่งผลให้พรรคการเมืองสิ้นสุดลงโดยการถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง ซึ่งการยุบพรรคการเมืองนั้นสามารถกระทำได้หากกฎหมายให้อำนาจไว้ แต่การกระทำดังกล่าวควรนำมาใช้ต่อเมื่อกรณีจำเป็นที่สุดเท่านั้น เพราะมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ อย่างรุนแรง ถือว่าเป็นการใช้อำนาจรัฐทำให้สถานะความเป็นพรรคการเมืองสิ้นสุดลงโดยที่สมาชิกพรรค การเมืองมิได้สมัครใจ ซึ่งหากรัฐมีกลไกทางกฎหมายสามารถทำให้ระบบพรรคการเมืองมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาการทุจริต การเลือกตั้ง พัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง การยุบพรรคการเมืองก็จะหมดไปโดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยุบพรรคการเมืองแต่อย่างใด แต่จากการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ จะพบว่ามีการบัญญัติ กฎหมายเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองมากขึ้นกว่าเดิมในอดีตและเป็นประเด็นใหม่ซึ่งไม่เคยมีการกำหนดมาก่อน เช่น

๑. ประเด็นของการชี้หน้า หรือครอบงำของบุคคลอื่นซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นประเด็นที่กำหนดขึ้นใหม่ ห้ามไม่ให้นายทุนหรือผู้มีอิทธิพลเข้ามาสั่งการ หรือชี้หน้าพรรคการเมือง โดยเด็ดขาดไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม หากเกิดกรณีดังกล่าวจะเป็นหน้าที่ของนายทะเบียน พรรคการเมือง จะต้องดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริงมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการกระทำความผิด ให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อสั่งยุบพรรคการเมือง

๒. ประเด็นห้ามพรรคการเมืองส่งเสริมหรือสนับสนุนผู้ใดก่อนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตลอดจนทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นประเด็นใหม่ มีลักษณะเป็นนามธรรมและเป็นการตีความได้กว้าง ซึ่งอาจจะเกิดจากการจงใจหรือไม่จงใจ หากก่อให้เกิดความเสียหายหรือเชื่อได้ว่าการกระทำความผิดจริง ก็ต้องมีการฟ้องร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อพรรคการเมืองเป็นภาระเกินความ จำเป็นทำให้พรรคไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้

๓. ประเด็นห้ามพรรคการเมืองช่วยบุคคลอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งทั้งการดำรงตำแหน่งทางการเมืองและตำแหน่งทางราชการ โดยได้รับผลตอบแทนเพื่อประโยชน์อื่นใด เป็นการปฏิบัติที่ขัดกับ

หลักการปฏิบัติตามปกติประเพณีของประชาชนชาวไทย เพราะประชาชนชาวไทยมักมีการมอบของ ที่ระลึก หรือของขวัญกับบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ทั้งทางราชการและการเมือง หากมีการมอบของต่างๆ ก็อาจจะถูกกล่าวหาและมีการร้องเรียนต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง และหากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ ว่ามีการมอบของ เพื่อประโยชน์อื่นใดจริงก็ต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยยุบพรรคการเมือง ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง

๔. ประเด็นห้ามให้เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อจูงใจให้สมัครเป็นสมาชิก พรรค การเมือง ซึ่งการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดตั้งพรรคการเมือง สาขาพรรคการเมือง และการเป็นตัวแทนพรรคการเมืองระดับจังหวัด และจะต้องมีการประชุม เพื่อเลือกตั้ง ตัวแทนผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ หากพรรคการเมือง ให้เงินเพื่อประโยชน์อื่นใดที่คำนวณเป็นเงินได้เพื่อจูงใจให้สมัครเป็นสมาชิก พรรคการเมือง หากมีการร้องเรียน ต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง จะต้องมีการสอบสวนข้อเท็จจริง หากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการกระทำ ความผิดจริง ต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งยุบ พรรคการเมืองนั้น

๕. ประเด็นห้ามไม่ให้พรรคการเมืองดำเนินกิจการที่มีลักษณะเป็นการแสวงหากำไรเป็น ประเด็นใหม่ที่มีการกำหนดขึ้นมาใหม่ไม่เคยมีในกฎหมายพรรคการเมือง เป็นการตรากฎหมายให้ความหมายแบบกว้างไม่สามารถระบุให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมได้ เป็นลักษณะนามธรรมยากต่อการปฏิบัติ จึงขึ้นอยู่กับความตีความของเจ้าหน้าที่ไม่มีความแน่นอนชัดเจนของกฎหมาย ดังนั้นในการดำเนินกิจการ ของพรรคไม่ว่าจะเป็นการจัดโต๊ะจีน, การขายของที่ระลึก, การระดมทุน เหมือนในอดีต ก็อาจเกิดปัญหา ในการตีความได้ว่าการแสวงหากำไรหรือไม่ อาจนำไปสู่การร้องเรียนและต้องมีการตรวจสอบ สอบสวน เพื่อหาข้อเท็จจริง มีผลต่อการเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อยุบพรรคการเมืองเป็นได้ต่อไปในอนาคต

๖. ประเด็นห้ามการตั้งสาขาพรรคการเมือง หรือตัวแทนพรรคการเมืองในต่างประเทศ เป็นประเด็นที่มีการกำหนดขึ้นมาใหม่ไม่เคยมีในกฎหมายพรรคการเมือง ซึ่งตามกฎหมายพรรคการเมือง ต้องที่การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองขึ้นมาได้ มีการกำหนดให้มีการจัดตั้งในประเทศอยู่แล้ว ไม่สามารถ จัดตั้ง ในต่างประเทศได้โดยกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น การห้ามมิให้ตั้งในต่างประเทศ เป็นการตรา กฎหมายไม่มีผลในทางปฏิบัติ อาจทำให้เกิดความสับสนและมีผลต่อการร้องเรียนเพื่อยุบพรรคการเมืองเท่านั้น และเขตอำนาจการสอบสวนของนายทะเบียนไม่ได้มีอำนาจครอบคลุมไปถึง ยังต่างประเทศด้วยจึงไม่มีผล ในทางกฎหมายแต่อย่างใด

๗. ห้ามมิให้พรรคการเมือง สมาชิกพรรครับบริจาคเงินเพื่อกระทำการหรือสนับสนุน การกระทำการอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือ ราชการแผ่นดิน เป็นประเด็นที่มีการกำหนดขึ้นมาใหม่เป็นการกำหนดที่ต้องไม่ชัดเจนว่าอย่างไร จึงจะเป็นการ ทำลายความมั่นคงของประเทศ อย่างไรเป็นการทำลายเศรษฐกิจ หรืออย่างไรเป็นการ ทำลายราชการแผ่นดิน จึงต้องอยู่ที่การตีกรอบของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติเกิดความไม่แน่นอน คลุมเครือ อาจเป็นช่องทางในการทำลาย ล้างกันทางการเมืองได้ง่าย ทำให้พรรคการเมืองถูกยุบได้ง่ายกว่าอดีต ที่ผ่านมามีไม่เป็นการส่งเสริมให้พรรค การเมืองมีความเข้มแข็งแต่อย่างไร กลับเป็นภาระเกินความจำเป็น ของพรรคที่จะต้องคอยระมัดระวัง ตลอดเวลาเพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าว

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นพบว่าได้มีการกำหนดให้มีการยุบพรรคการเมืองในประเด็น ใหม่ๆ หลายประการ ทำให้เห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มีการยุบพรรคการเมืองได้ง่าย และกว้างขวางกว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ รวมถึงพระราชบัญญัติพรรคการเมืองในอดีตด้วย

๔.๓ วิเคราะห์ผลกระทบจากการยุบพรรคการเมืองที่มีต่อพรรคการเมือง, ต่อตัวบุคคล (กรรมการบริหารพรรค) ,การพัฒนาการเมือง และประชาชน

ผลกระทบต่อหลักการประชาธิปไตย ในการยุบพรรคการเมืองนั้นพรรคการเมืองต้องสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมือง ถือว่าเป็นการใช้อำนาจรัฐทำให้สถานะความเป็นพรรคการเมืองสิ้นสุดลง โดยที่สมาชิกพรรคการเมืองดังกล่าวมิได้สมัครใจ โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อการยุบพรรคการเมือง ถือว่าเป็นการขัดต่อ หลักการประชาธิปไตยและมีผลต่อการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ก็ได้มีการบัญญัติให้มีการยุบ พรรคการเมืองในหลายๆ ประเด็นและเป็นประเด็นใหม่ ทำให้มีปัจจัยในการยุบพรรคการเมือง มากกว่าเดิม และมีการยุบพรรคการเมืองได้ง่าย จากการศึกษาประเทศไทยมีกฎหมายพรรคการเมืองหลาย ฉบับ แต่ก็ไม่ได้นำมาซึ่งการพัฒนาพรรคการเมืองอย่างแท้จริง แต่ยังคงเป็นฐานอำนาจในการสนับสนุน บุคคล หรือกลุ่มบุคคลทางการเมืองเท่านั้น สาเหตุที่กฎหมายพรรคการเมืองไม่อาจนำมาสู่การพัฒนา พรรคการเมืองให้เป็นสถาบันนั้น เกิดจากกรณีกฎหมายบัญญัติให้กฎหมายพรรคการเมืองเป็นการควบคุมพรรคการเมืองมากเกินไปจนทำให้พรรคการเมืองไม่ใช่องค์กรที่มีความอิสระ ที่จะทำหน้าที่เป็น ตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ต้องหยุดชะงักไม่สามารถ ดำเนินการทางการเมืองใดๆ ได้ กฎหมายพรรคการเมืองต้องถูกยกเลิกและร่างกฎหมายขึ้นใหม่ขึ้นมา แทนที่ ส่งผลให้พรรคการเมืองต้องเปลี่ยนแปลงตามกฎหมายใหม่อยู่ตลอดเวลา ไม่สามารถจะพัฒนา หรือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ จะกำหนดให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ ประชาชนที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการ ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งและกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำ ซึ่งำโดยบุคคล ซึ่งมีได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่ได้มีการกำหนดห้ามมิให้พรรคการเมืองให้เงินหรือทรัพย์สินเพื่อ ประโยชน์ อันคำนวณเป็นเงินได้เพื่อจูงใจให้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองทำให้ประชาชนมาสมัคร เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ทำให้ประชาชนมาสมัครสมาชิกพรรคการเมืองน้อยลงอีกทั้งได้มีการกำหนด เงื่อนไขทางกฎหมายเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมากขึ้นกว่าเดิม ส่งผลให้ประชาชนเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองน้อยลง รวมถึงไม่ได้เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนสนใจสมัครเข้าเป็น สมาชิกพรรคการเมืองหรือมีอุดมคติร่วมกับพรรคการเมืองที่ตนชื่นชอบแต่อย่างใด กล่าวโดยสรุปแล้ว

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิ เสรีภาพและมีเงื่อนไขให้กับพรรคการเมืองปฏิบัติมากเกินไป ทำให้การจัดตั้งพรรคการเมืองกระทำได้ ยากและส่งผลให้พรรคการเมืองถูกยุบพรรคการเมืองได้ง่าย

๔.๓.๑ ผลกระทบของการยุบพรรคการเมืองที่มีต่อกรรมการบริหารพรรคการเมือง

จากการศึกษาจะพบว่าในการยุบพรรคการเมืองนั้น กฎหมายพรรคการเมืองในอดีต ได้มีการบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยได้มีการกำหนดไว้ใน มาตรา ๒๓๗ ซึ่งมีการบัญญัติว่า “ถ้าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาหรือระเบียบหรือประกาศ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา” ซึ่งถ้าการกระทำของ บุคคลปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคผู้ใด มีส่วนรู้เห็นหรือ ปลอ่ยปละละเลยหรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้วมิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้ง เป็นไปโดยสุจริตและ เที่ยงธรรมให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้ เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ ตามมาตรา ๖๘ และในกรณีที่ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบ พรรคการเมืองนั้น ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและ กรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น มีกำหนดเวลา ๕ ปี นับแต่วันที่มีคำสั่งยุบพรรคการเมือง ซึ่งการ ลงโทษยุบพรรคการเมืองตามมาตรา ๒๓๗ ของรัฐธรรมนูญเป็นการลงโทษพรรคการเมืองทั้งพรรค ถึงแม้ว่าจะเป็นกรกระทำผิดเป็นการส่วนตัวของ บุคคลบางคนในพรรคการเมืองเท่านั้น เป็นการบัญญัติ กฎหมายอย่างกว้างขวางคลุมเครือไม่เป็นธรรมแก่ พรรคการเมือง ในฐานะนิติบุคคลเองและแก่สมาชิก พรรคการเมืองคนอื่นๆ ที่ไม่รู้เห็นในการกระทำด้วยกลับ ต้องถูกลงโทษ ถูกระทบสิทธิในการแสดง ความคิดเห็นและในกรณีคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองคนอื่น ไม่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำผิดนั้น ผลร้ายที่ได้รับรวมไปถึงการเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง ทำให้สูญเสียสิทธิ ในการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ แต่จากการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๙๒ กลับพบว่าน่าจะมีผลร้ายมากกว่า มาตรา ๒๓๗ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เพราะใน มาตรา ๙๒ วรรคสอง ที่มีการบัญญัติว่า “เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีการไต่สวนแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ ว่าพรรคการเมืองกระทำการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลสั่งยุบพรรคการเมืองและเพิกถอน สิทธิสมัครรับ เลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น” เป็นการบัญญัติขึ้นมาใหม่ ถ้าปรากฏ หลักฐานอันควรเชื่อว่าพรรคการเมืองมีการกระทำความผิดตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการขึ้นนำหรือครอบงำจาก บุคคลภายนอก หรือมีการเงินให้เงินเพื่อจูงใจเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและอื่นๆ ตามวรรคหนึ่งของ มาตรา ๙๒ ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองและให้มีการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของ กรรมการบริหารพรรค การเมืองนั้น ซึ่งการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการกำหนดขึ้นมาใหม่เรียก โดยทั่วไปว่า โใบดำ ซึ่งเป็น การจำกัดสิทธิคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองทุกคน ห้ามสมัครรับเลือกตั้งตลอดไปเป็นการห้ามทำการเมือง ตลอดชีวิตไม่สามารถกลับไปสมัครรับเลือกตั้งอะไรได้เลย ไม่ว่า จะสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิก วุฒิสภา หรือจะสมัครสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร ท้องถิ่น แต่คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง เหล่านั้น ยังคงใช้สิทธิเลือกตั้งได้ รวมทั้งห้ามผู้เคยดำรง ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคการเมืองของพรรค การเมืองที่ถูกยุบและถูกเพิกถอนสิทธิสมัคร รับเลือกตั้ง เพราะเหตุดังกล่าวไปจดทะเบียนพรรคการเมืองขึ้นใหม่ หรือเป็นกรรมการบริหารพรรค การเมืองหรือมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่อีก จะเห็นได้ว่าการ ถูกเพิกถอนสิทธิ การเลือกตั้งตามมาตรา ๒๓๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จะมี

ระยะเวลาเพียง ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี ก็สามารถกลับมาดำเนินการทางการเมืองได้ แต่การถูกตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ได้มีระยะเวลา จะต้องถูกตัดสิทธิตลอดไป จะกลับมาทำกิจกรรมทางการเมืองโดยการกลับมาสมัครรับเลือกตั้งต่อไปไม่ได้เลย

๔.๓.๒ ผลกระทบต่อหลักประชาธิปไตยและสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

พรรคการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ก็แต่ในภาวะการณ์ที่มีพรรคการเมืองหลายพรรค เข้าร่วมแข่งขันกันอันจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อมีบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยซึ่งรับรองความเสมอภาค สิทธิ ในการเข้าถึง ข้อมูล สิทธิในการชุมนุม สิทธิในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิในการกำหนดอนาคต ตนเอง พรรคการเมือง นั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้จนกว่าจะมีประชาธิปไตยรองรับภายหลังจะระบอบเผด็จการ พรรคการเมืองและ ประชาธิปไตยจึงมีความสำคัญกันอยู่อย่างใกล้ชิด หากปราศจากประชาธิปไตยรองรับ เสียแล้วพรรคการเมือง ย่อมไม่สามารถเกิดขึ้นได้หรือหากมีพรรคการเมืองแล้ว ปรากฏว่ามีการยุบพรรค การเมืองบ่อยๆ พรรค การเมืองก็ไม่อาจทำหน้าที่รับใช้ประชาชนได้ และหากไม่มีพรรคการเมืองเสียแล้ว การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยในปัจจุบันย่อมเป็นไปได้ด้วยความยุ่งยาก ทั้งด้านประสิทธิภาพของ ฝ่ายนิติบัญญัติ เสถียรภาพของ รัฐบาล ตลอดจนการพยายามสื่อสารกันระหว่างรัฐบาล ผู้ปกครองและ ประชาชนที่ถูกปกครอง เพราะฉะนั้น การยุบพรรคการเมืองจึงเป็นการทำลายระบอบประชาธิปไตย การให้พรรคการเมืองดำรงอยู่และปฏิบัติหน้าที่ ของพรรคการเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเสมอในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ต้องการให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งทางการเมืองและให้พรรคการเมืองจะต้องมีหน้าที่ในการส่งเสริม สมาชิก เข้าร่วมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป จึงวางหลักเกณฑ์เงื่อนไขส่งเสริมให้ พรรคการเมือง รวมพรรคให้ยากกว่าเดิม ส่วนเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ต้องการให้การจัดตั้งการบริหารงานและการดำเนินกิจกรรมของพรรค การเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและ ตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัคร รวมทั้ง มีมาตรการกำกับให้พรรคการเมืองสามารถดำเนินการโดย อิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลที่มีใช้สมาชิก ของพรรคการเมือง จะเห็นว่าพรรคการเมืองนั้น มีบทบาทสำคัญอย่างไรต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากพรรคการเมือง คือสถาบันหลักที่ ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง “ภาครัฐกับภาคประชาชน” โดยที่ พรรคการเมืองจะนำเอาปัญหาหรือ ความต้องการของประชาชนมาแปลงเป็นนโยบายของพรรค เพื่อนำ นโยบายเหล่านั้นไปปฏิบัติเมื่อได้รับ เลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร สำหรับการยุบ พรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ กับพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มีความแตกต่างกันมากได้มีการกำหนดประเด็นในการ ยุบพรรคการเมืองขึ้น ใหม่ในหลายประเด็นซึ่งเป็นปัญหาที่พรรคจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ไม่มีการฝ่าฝืนหากไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายได้พรรคการเมืองก็ต้องถูกยุบไป

ผู้ศึกษาเห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มีบทบัญญัติให้พรรคดำเนินการทางการเมืองที่โปร่งใสมากขึ้น แต่ก็ยังมีบทบังคับในการยุบพรรค การเมือง และบังคับให้พรรคการเมืองปฏิบัติที่เคร่งครัดมากเกินไป พรรคการเมืองไม่สามารถดำเนินการ กิจกรรมทาง การเมืองได้โดยอิสระส่งผลให้เกิดการถูกยุบพรรคการเมืองได้ง่าย จึงเห็นว่าบทบัญญัติ ดังกล่าวไม่ได้ช่วย เสริมสร้างให้ระบบพรรคการเมืองดีขึ้นได้ ซึ่งการจะทำให้พรรคการเมือง ดีขึ้นได้นั้น ต้องเกิดจากกระบวนการ

เรียนรู้ทางการเมือง และจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยของพรรคการเมือง ฉะนั้นจึงควรให้พรรคการเมือง ดำเนินกิจกรรมโดยอิสระ

๔.๓.๓ ผลกระทบต่อหลักนิติธรรม (Rule of Law)

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้” นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยังบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย ไว้ในหมวด ๓ ตั้งแต่มาตรา ๒๕ ถึงมาตรา ๔๙ โดยบัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพ การจัดตั้งพรรคการเมือง ไว้ในมาตรา ๔๕ “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่กฎหมายบัญญัติ” การจำกัดเสรีภาพจะกระทำ ไม่ได้ ทั้งนี้ในการตรา กฎหมายจำกัดเสรีภาพนั้นนอกจากจะต้องคำนึงถึงข้อกำหนดดังกล่าวว่าจะต้อง กระทำตามเหตุที่กำหนดไว้ เท่านั้น แต่มาตรา ๔๕ ไม่ได้มีข้อจำกัดตามกฎหมายและไม่ได้มีข้อยกเว้นว่าให้ จำกัดได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เพียงแต่เขียนในวรรคสอง ให้มีกฎหมายตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมี บทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรค ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการ กำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งและกำหนด มาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระ ไม่ถูก ครอบงำหรือชี้้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของ พรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมีให้สมาชิก ของพรรคกระทำการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติ ตามกฎหมายของการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญมิได้มีการกำหนดเงื่อนไข เกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองไว้เลย เป็นเพียงมาตรการในการกำกับดูแลพรรคการเมืองเท่านั้น แต่มาตรา ๙๒ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ กลับมีการกำหนดประเด็นในการ ยุบพรรคการเมืองขึ้น ใหม่ ในหลายประเด็นซึ่งมีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งในการตรากฎหมายจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่ บัญญัติไว้ ในรัฐธรรมนูญในกรณีรัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดหลักนิติธรรม ไม่เพิ่ม ภาระหรือจำกัดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ บุคคลมิได้รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย “นอกจากนี้ ยังมีการ บัญญัติกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรของรัฐในมาตรา ๓ วรรคสอง ว่ารัฐสภาคณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลัก นิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม ในส่วนของการ จัดตั้งพรรค การเมืองปรากฏว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับรองการจัดตั้งพรรคการเมือง โดยเสรี ปัญหาที่ว่า กรณีนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๙๒ ได้กำหนดให้มีการ ยุบพรรคการเมืองและตัดสิทธิการสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการ บริหารพรรคการเมืองไม่ให้เข้าสู่ระบบ การเมืองเลยขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่ การที่มาตรา ๙๒ กำหนดไว้อย่างชัดเจนนี้ ขัดต่อบ ทบัญญัติว่าด้วยการรับรองสิทธิ กล่าวคือไม่มีบทบัญญัติใดใน รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการยุบพรรคการเมือง หรือหากจะอ้างว่ากำหนดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็ไม่น่าจะชอบเพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้มีการยุบพรรคไว้ใน

มาตรา ๖๘ และมาตรา ๒๓๗ และหากจะใช้โทษยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็ควรใช้โทษการยุบพรรค การเมืองตามประเด็นเดิมที่เคยดำเนินการมา มิใช่มีการกำหนดประเด็นขึ้นมาใหม่ในการยุบพรรคการเมือง การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ก็เท่ากับผู้ที่ทรงอำนาจสามารถออกกฎหมายทำลายสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง และเท่ากับว่ารัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติรับรองเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองก็ไร้ความหมาย และถูกทำลายลงโดยการบัญญัติ กฎหมายระดับรองลงมา ซึ่งในการบัญญัติกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงหลักเหตุผลพอสมควร หลักความจำเป็น และเป็นไปไม่ได้ที่จะยอมให้กฎหมายดังกล่าวใช้บังคับต่อไปเพราะจะเป็นการทำลายสิทธิและ เสรีภาพอื่นๆ ของพรรคการเมืองตามไปด้วย เช่น สมาชิกพรรคการเมืองจะไปร่วมชุมนุมประท้วง เพื่อเรียกร้องตามสิทธิเสรีภาพก็ไม่สามารถกระทำได้เพราะอาจเข้าข่ายเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดความไม่สงบได้ และอาจนำมาสู่กระบวนการในการยุบพรรคการเมืองตามกฎหมายทั้งสิ้น จึงขึ้นอยู่กับ การตีความของกฎหมาย กรณีนี้จึงสร้างความไม่มั่นคง ไม่แน่นอนต่อเสถียรภาพของประชาชนในการจัดตั้งพรรคการเมือง หรือการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง จึงเป็นการทำลายเสรีภาพในการดำเนินการของพรรคการเมือง เป็นการใช้อำนาจกำหนดกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเกินสมควรกว่าเหตุและไม่มี บทบัญญัติใดในรัฐธรรมนูญรองรับเงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดเสรีภาพ ดังนั้น มาตรา ๙๒ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม เมื่อไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมจึงอาจขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๕ ซึ่งต้องยึดถือตามหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่ปรากฏในมาตรา ๕ และหลักนิติธรรมที่ปรากฏในมาตรา ๓ วรคสองเป็นหลักการใช้และตีความกฎหมายไปให้สอดคล้องกับหลักอันเป็นแกนของรัฐธรรมนูญ

๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ การยุบพรรคการเมือง มีเหตุของการยุบพรรคการเมืองมากเกินไป ทำให้พรรคการเมือง ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างอิสระเป็นการปิดกั้นพรรคการเมืองในการพัฒนา เพื่อเป็นสถาบันทางการเมือง ดังนั้น ควรลดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองให้เหลือเฉพาะเหตุที่รุนแรงเท่านั้น

๕.๒ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายพรรคการเมืองบ่อยครั้งทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะองค์กรที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางหรือวิธีการที่ชัดเจนในการปฏิบัติตลอดจนจะต้องให้มีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรู้ คำแนะนำ แก่พรรคการเมืองอย่างสม่ำเสมอ ในการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง

๕.๓ นายทะเบียนพรรคการเมืองและพรรคการเมืองควรให้ความรู้กับประชาชนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับกฎหมายพรรคการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงกฎหมายพรรคการเมือง รวมถึงสิทธิเสรีภาพตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข และเข้ามาร่วมสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

๕.๔ นายทะเบียนพรรคการเมือง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ และการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้กับพรรคการเมือง ผู้บริหารและพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองเพื่อให้กรรมการบริหารพรรคการเมือง

ผู้บริหารและพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สามารถให้คำปรึกษาแนะนำพรรคการเมืองได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง ต่อไป

๕.๕ การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองของ นายทะเบียนพรรคการเมืองควรมีความยืดหยุ่นและกระตุ้นให้ประชาชนสร้างอุดมคติร่วมกับพรรคการเมือง ที่ตนเองชื่นชอบมิใช่เป็นการตรวจสอบพรรคการเมืองหรือสมาชิกพรรคการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว

๕.๖ สาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ คือ หลักการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับพรรคการเมือง ซึ่งรวมถึงการคัดเลือก ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีและเป็นไปตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่สิ่งสำคัญ การให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับพรรคการเมืองซึ่งรวมถึงการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสภาพการณ์ทางการเมืองและระบบพรรคการเมือง ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อ การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ของพรรคการเมือง โดยในการบริหารพรรคการเมืองผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการบริหารและต่อสมาชิก พรรคการเมือง คือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองหากเกิดความผิดพลาดขึ้น กฎหมายได้กำหนด บทลงโทษไว้อย่างหนัก อาจส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างและพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งได้ ดังนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงควรมีมาตรการที่ชัดเจน รัดกุม ในการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยการ ออกระเบียบ ประกาศให้พรรคการเมืองสามารถนำไปปฏิบัติได้ อย่างชัดเจนและถูกต้องต่อไป

๕.๗ เพื่อรักษาหลักนิติธรรมอันเป็นเครื่องมือจำกัดอำนาจของรัฐมิให้เข้มแข็ง ละเมิด สิทธิ เสรีภาพของประชาชนในกรณีนี้การยุบพรรคการเมืองเป็นเพราะเหตุที่มีสมาชิกพรรค หรือ กรรมการบริหารพรรคการเมืองทำผิด จึงควรถูกทบทวนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการกระทำความผิด เฉพาะตัว เพื่อให้ผู้ได้รับผลร้ายจะมีเฉพาะผู้ที่กระทำความผิดนั้น ๆ และสมควรถูกลงโทษอย่างแท้จริง จึงสมควรบัญญัติให้ชัดเจนว่าศาลรัฐธรรมนูญจะยุบพรรคการเมืองนั้นได้ก็ต่อเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า พรรคการเมืองนั้นมีวัตถุประสงค์อันไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยและควร ระบุให้ชัดเจนครบถ้วนว่าการกระทำอันจะถือว่าการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

หลักการดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อเสนอแนะในการศึกษาเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา ของกฎหมาย และสภาพปัญหาทางการเมือง การปกครอง อันเป็นพื้นฐานของชาติที่เป็นปัญหาหลักซึ่ง จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องตามหลักวิธีต่อไป

บรรณานุกรม

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ข้อมูลพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑
บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๕๘). หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ :
วิญญูชน, ๒๕๕๘
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (๒๕๖๐). หลักกฎหมายมหาชน. หลักนิติธรรม/นิติรัฐ ในฐานะ “เกณฑ์” จำกัดอำนาจรัฐ
กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๖๐
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (๒๕๕๒). การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา
- ปรีชา พงษ์ไกรเลิศ. (๒๕๒๔). พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทยพร้อมด้วยพระราชบัญญัติพรรค
การเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- สุจิต บุญบงการ. (๒๕๓๙). เอกสารการสอนวิชาปัญหาพัฒนาการเมืองไทย หน่วยที่ ๑ แนวความคิด เกี่ยวกับการ
พัฒนาทางการเมือง สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นิรุจน์ ขำนุรักษ์. (๒๕๔๓). การศึกษากลุ่มการเมืองในระบบพรรคการเมืองไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- คมภักดิ์ สันทัด. (๒๕๔๗). บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการบริหารจัดการ กองทุน
เพื่อพัฒนาพรรคการเมือง. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง) หน้า ๑๐-๑๔
- ชัยวัฒน์ วงศ์วิวัฒน์สานต์.(๒๕๔๐). กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. กรุงเทพฯ : จีรรัชการพิมพ์, ๒๕๔๐
- แองเจลา เค. บอร์น & เฟอ์นันโด คาซาล แบร์ทัว. บทความเรื่อง “ประชาธิปไตยป้องกันตนเอง” และความ
แตกต่างในการตัดสินสิทธิพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตยในยุโรป ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๘ – ๒๕๕๘